

Hvem blir de nye økobøndene?

Hvis 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2015 skal være økologisk, så må omleggingsfarten øke. En spørreundersøkelse viser at det er 4% som vil legge om, mens 18% er potensielle nykommere. Ingen av dem svarer at «størst mulig inntekt er motivet».

Tekst: Matthias Koesling, forsker ved NORSØK; matthiask@norsok.no, 71 53 20 22

I 2003 gjennomførte Norges Veterinærhøgskole, NILF og NORSØK en spørreundersøkelse, hvor 1018 planteprodusenter og melkebønder svarte. Disse drev enten konvensjonelt eller økologisk.

18% potensielle omleggere

Undersøkelsen viser at for 74 % av de konvensjonelle bønderne er det utelukket å legge om til økologisk drift innen 2009, 18 % var usikre (potensielle omleggere) og 4 % var fast bestemt på å legge om (nykommere). 93 % av økobønderne var sikre på at de ville fortsette med økologisk drift.

Mest fôrareal på økogårder

Gruppene økobønder og nykommere har i snitt mest jordbruksareal med vel 270 dekar. Økobønderne bruker nesten to tredjedeler av arealet til å dyrke fôr, mye mer enn de andre gjør. Både konvensjonelle bønder og nykommere bruker mer areal til dyrking av korn og oljevekster.

Nykommere 50% kraftfôr

Med ca 5100 kg melk per årsku i snitt har økologiske melkebruk lavest avdrått. De gir også minst kraftfôr, nemlig 27 % per år.

Nykommere har færrest dyr

med vel 13 årskyr og bruker mest kraftfôr i fôrresjonen, nesten 50 %. For noen av disse gårdene vil det være en utfordring å tilfredsstille kravet om å ikke bruke mer enn 40 % kraftfôr i fôrresjonen ved økologisk drift.

Bærekraftig drift viktigst

I forhold til de andre gruppene skilte økobønder seg ut ved at nesten 80 % av dem rangerte "å drive miljøvennlig og bærekraftig" som viktigste mål for gardsdrifta, tett fulgt av "å produsere mat av god kvalitet". På plass tre kom "sikker og stabil inntekt".

De tre andre gruppene rangerte målene om matkvalitet og inntekt på plass en og to. Både konvensjonelle bønder og potensielle omleggere rangerte målene "å forbedre gården til neste generasjon", "å ha mindre gjeld, bli gjeldfri" og "å få størst mulig inntekt" høyere enn økobønder.

For ingen av gruppene var det "å få størst mulig inntekt" særlig viktig. En av de som svarte skrev at han aldri hadde blitt bonde hvis dette målet hadde vært viktig.

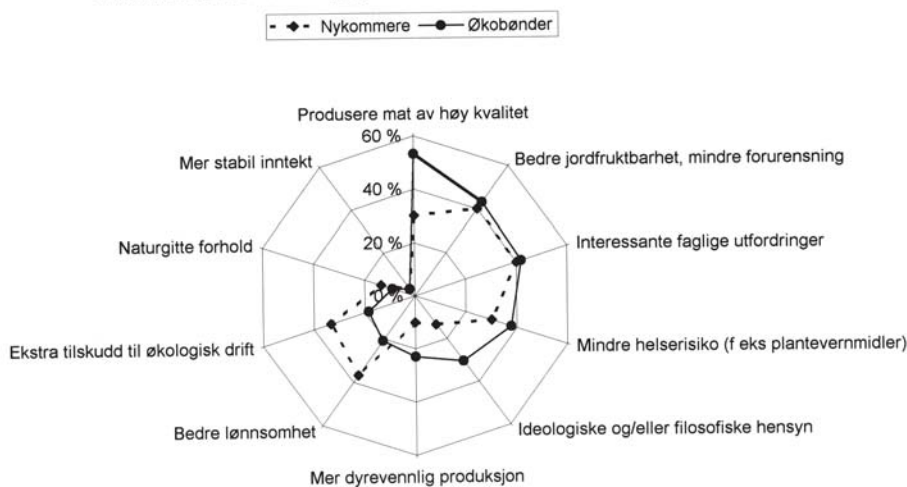
Konvensjonelle bønder la mindre vekt på å arbeide med dyr og planter enn det økobønder gjorde. For ingen av gruppene hadde det å øke privatforbruket, øke formuen og dekke sosiale behov nevneverdig betydning.

Produsere mat av høy kvalitet

For økobønder var det "å produsere mat av høy kvalitet" det viktigste motivet for å drive

Motiver for økologisk drift

Prosent bønder som oppga motivet som et av de tre viktigste

økologisk, se figuren. "Bedre jordfruktbarhet, mindre forurensning" og "faglige utfordringer" fulgte på plass to og tre. Andre viktige motiver var "mindre helserisiko" og "ideologiske og filosofiske grunner". Mindre viktig var "dyrevelferd", "bedre lønnsomhet" og "ekstra tilskudd til økologisk drift". Ubetydelig var "naturgitte forhold" og "mer stabil inntekt".

Dette viser at de tradisjonelle motiver miljø, matvarekvalitet og ideologiske, filosofiske grunner fortsatt er viktige.

Økonomiske motiver

For bønder som har planlagt å legge om i løpet av de neste årene er derimot produksjon av "mat med høy kvalitet" og "ideologiske, filosofiske grunner" langt mindre viktig. Samtidig er økonomiske motiver som "bedre lønnsomhet" og "ekstra tilskudd ved økologisk drift" viktigere for nykommere enn for økobønder.

Denne utviklingen kan være et resultat av landbrukspolitikken, der det hovedsakelig har vært brukt økonomiske virkemidler for å motivere bønder til å legge om.

Mer effektiv drift

Mer effektiv drift er et viktig argument for å drive konvensjonelt. Nykommerne nevnte "mulighetene for effektiv drift (bruk av kunstgjødsel, plantevernmidler, innkjøpt fôr m.m.)" som den viktigste grunnen for å drive konvensjonelt.

Andre viktige motiver var "bedre lønnsomhet", "mer stabil inntekt", "mindre arbeidsbehov enn ved økologisk drift", "naturgitte forhold" og "produksjon av matvarer av høy kvalitet". De samme motivene ble også nevnt av gruppen konvensjonelle bønder.

Disse resultatene viser at økonomiske motiver vektlegges av både konvensjonelle bønder og de som vil legge om. De tyder også på at bøndene oppfatter konvensjonell

drift som tryggere med hensyn til inntekt.

"Dyrevelferd", "bedre jordfruktbarhet, mindre forurensning", "interessante faglige utfordringer" og "ideologiske, filosofiske hensyn" ble av de to gruppene ikke nevnt i særlig grad som grunn for å drive konvensjonelt.

Ulike meninger

Alle de fire gruppene mente at økologisk landbruk gir "mer rom for større biologisk mangfold" og innebærer "mindre fare for forurensning", dog i forskjellig grad.

Gjennomgående var økologiske og konvensjonelle bønder mest positive til den driftsformen de hadde valgt. Nykommeres vurdering lå alltid mellom økobønder og konvensjonelle bønder. Konvensjonelle bønder var enig i at "kunstgjødsel må til for å gi plantene næring til rett tid", "kunstgjødsel er nødvendig for ikke å pine ut jorda" og "konvensjonelt jordbruk er mer bærekraftig enn økologisk", mens økobønder var ganske uenig i forhold til disse utsagn.

Vanskelig å kutte ut kunstgjødsel og sprøytemidler

Både økobønder, nykommere og potensielle omleggere var enige i at "kjemiske plantevernmidler reduserer matvarekvaliteten" og at "økologisk dyrehold er bedre for husdyras naturlige behov/velferd".

For potensielle omleggere er bruken av "kunstgjødsel viktig for å gi plantene næring til rett tid" for å unngå utpining av jorda, men mindre viktig enn for konvensjonelle bønder. Både nykommere, potensielle omleggere og konvensjonelle bønder forventer at ugrasmengden øker uten bruk av kjemiske plantevernmidler. Også økobønder antydte at det ikke er lett å handtere ugras.

15 % kommer ikke selv

Når regjeringen har som mål 15 % økologisk produksjon, vil det

antakelig være mest hensiktsmessig å rette tiltakene mot nykommere og potensielle omleggere, samt å bidra til at færrest mulig økobønder melder seg ut av kontrollordningen.

For å få nykommere og potensielle omleggere til å starte omleggingen til økologisk drift hjelper det lite med enkelttiltak. Bønder trenger kunnskap om hvordan praktiske utfordringer kan løses i henhold til regelverket: *ugrasproblemene, næringsforsyning til plantene, arbeidsbehovet og tilstrekkelig inntekt.*

Ut over dette er det viktig å informere om økologisk landbruks positive effekt på *matvarekvalitet, jordfruktbarhet og miljøet*, å hjelpe til at markedet for økologiske produkt utvikles og at det gis tydelige signaler at det ønskes mer økologisk produksjon.

Politikk den største risikoen

Politikk ble oppfattet som den største risikokilden i forhold til gardsdrifta. Siden omleggingen for både jord og dyr tar tid er det ekstra viktig at lover, regler og tilskuddsordninger er forutsigbare.

Skulle antall økobønder øke til 15 %, vil dette selvfølgelig innebære en endring av økomiljøet. Resultatene i spørreundersøkelsen gir ingen informasjon om nykommere og potensielle omleggere på sikt vil bli mer lik dagens økobønder, eller ikke.

Vi retter en stor takk til alle bøndene i spørreundersøkelsen for deres velvilje til å svare på alle spørsmålene.

